

ROLF ÅBJÖRNSSON OCH
MARIE KARLSSON-TUULA

Felaktiga beslut om utmätning av skuld trots att skulden var betald. Allvarlig kritik från JO

ROLF ÅBJÖRNSSON, Advokat och Redaktör

MARIE KARLSSON-TUULA Jur. dr. och professor i civilrätt vid
Karlstads universitet, ansvarig utgivare *Insolvensrättslig tidskrift*,
marie.karlsson-tuula@kau.se

Som tidigare har berörts under rubriken notiser har JO under tiden december 2016– juli 2017 tagit emot ett stort antal anmälningar med klagomål mot Kronofogdemyndigheten. Återkommande i dessa anmälningar var uppgifter om att myndigheten låg efter med registreringen och bokföringen av inbetalningar som gjordes av gäldenärer. Den sena registreringen av inbetalningar ledde till flera fel och brister i Kronofogdemyndighetens verksamhet. För det första ledde den sena registreringen till att ett stort antal uppgifter om skulder i indrivnings- och utsökningsdatabasen visade för höga belopp. I flera fall fanns uppgifter om att skulder fanns kvar i databasen trots att gäldenären till fullo hade betalat dessa. Detta fick negativa konsekvenser för den drabbade eftersom uppgifterna ledde till en s.k. betalningsanmärkning hos kreditupplysningsföretagen och till felaktiga utmätningar. En betalningsanmärkning får allvarliga konsekvenser för den enskilde och kan bl.a. medföra att lån inte beviljas, att bostad och bil inte får hyras. Detta gällde bl.a. utmätning som sker löpande, framförallt löneutmätning, eller med automatik, framförallt utmätning av överskott på skattekontot. Detta fick till följd att JO Lars Lindström i november riktade allvarlig kritik mot

kronofogdemyndigheten för brister i myndighetens medelshantering. JO avslutar sitt beslut enligt följande:

”Min slutsats av de klagomål som kommit in till JO och myndighetens remissvar är att myndigheten har misslyckats med att uppfylla instruktionens krav på att hanteringen av utmätningar ska utföras på ett rättssäkert, kostnadseffektivt och enkelt sätt. Orsaken till detta misslyckande är otvetydigt de många, och under fler år återkommande, allvarliga felen och bristerna i myndighetens medelshantering.

Det har varit Kronofogdemyndighetens högsta lednings skyldighet att se till att denna viktiga fel av verksamheten, som påverkar så många enskilda människors ekonomiska situation, fungerar. Kronofogdemyndigheten förtjänar allvarlig kritik.

Jag överlämnar ett exemplar av detta beslut till Finansdepartementet för kännedom.

Ärendena avslutas.”

För det första är det mycket anmärkningsvärt att JO riktar en så allvarlig kritik mot en exekutiv myndighet som har stor betydelse för enskilda gäldenärer men också för rättssökande borgenärer. Vi har i flera sammanhang under hand framfört kritik mot Kronofogdemyndighetens sätt att fungera och har också allvarligt ifrågasatt politikernas benägenhet att lägga ytterligare uppgifter såsom skuldsanering på en myndighet som uppenbarligen inte fungerar. Ytterligare en reflektion är att det synes märkligt att en sådan här allvarlig kritik enbart mynnar ut i att kännedom av beslutet tillställs Finansdepartementet varefter ärendet avskrivs. Rimligen borde ansvar utkrävas av cheferna i form utav åtal för tjänstefel samt skadestånd till de drabbade på grund av felaktig myndighetsutövning. Möjligen kan myndigheten värja sig med att erforderliga resurser inte ställts till myndighetens förfogande, men felaktigheterna förefaller också vara beroende utav bristfällig organisation och allmän inkompetens.

Man kan fråga sig rent allmänt varför kvalitén på myndigheternas arbete under senare år försämrats på ett besvärande sätt. Grund-

läggande måste vara att en myndighet som fått laglig möjlighet att utöva tvång mot enskild måste ha ett tungt ansvar för sin verksamhet. Om enskildas rätt såväl ekonomiskt som fysiskt är avhängt av att en myndighet fungerar på ett bra sätt måste ansvar kunna utkrävas av ledande aktörer. Det gamla ämbetsmannansvaret har inte det utrymme i det moderna rättsväsendet som det förtjänar. En tendens i förvaltning och organisation är numera att organisationen blir otydligt sammansatt. Detta gäller särskilt Kronofogdemyndigheten. Det är svårt för utomstående att få vetskap om vem som verkligen är ansvarig för enskilda beslut. Snarare finns det en tendens att ansvaret blir kollektivt. Det är allmänt känt att kollektivt ansvar medför att ingen känner sig riktigt fullt ut ansvarig. Det är också vid sådant förhållande svårt att utkräva ett personligt ansvar. Snarare mynnar granskningen ut i att vissa principer är felaktiga och kanske inte särskilt gynnsamma och ansvarsfrågan överförs då till ett allmänt laborerande med olika strukturer. Även om de ekonomiska resurserna alltid kommer att uppfattas som otillräckliga måste verksamheten organiseras så att inte den rättssökande allmänheten kommer i kläm. Det måste åligga myndighetens chef att se till att något sådant inte kommer till stånd.

JO:s tillsynsverksamhet synes i modern tid ha inskränkt sig till ett byråkratiskt agerande av rent teknokratiskt slag d.v.s. man utkräver inte personligt ansvar genom att utföra talan vid allmän domstol. Man kan då ifrågasätta om JO ämbetet numera fyller någon vettig funktion? Regeringskansliets tjänstemän är knappast ägnade att utöva någon särskilt konstruktiv aktivitet till främjande av enskildas rättssäkerhet. Budgetförhandlingarna präglas av politiskt köpslageri och insynsskyddade schackrande mellan olika intressenter.

Den enda verkligt självständiga institutionen i den offentliga förvaltningen är domstolarna som i vart fall relativt hyggligt verkar för en opartisk prövning av olika beteenden. Det gamla ämbetsmannansvaret utmärktes just av att ansvarig tjänsteman ställdes till svars inför en domstol för sin förvaltning. Detta innebär naturligtvis inte alltid att någon skall fällas i det enskilda fallet men det viktiga än-

damålet är att ett beteende blir prövat av en utomstående instans och detta gör att förtroendet för myndigheternas agerande stärks. För närvarande måste man rent allmänt sett säga att tilltron och förtroendet för myndigheternas agerande är minst sagt undergrävt. Ett fenomen som bitit sig fast är utdragna handläggningstider. Såväl domstolarna som myndigheterna har i olika sammanhang kritiserats för senfärdig handläggning. Anledningen till detta är höljt i dunkel men den allmänna uppfattningen är att det råder en bred acceptans för senfärdig handläggning. Ett skräck exempel är ett ärende där en person sökte ett förhandsbesked i ett skatteärende som i sin helhet tog sju år att handlägga. Sverige har av Europadomstolen fällts för senfärdig handläggning av brottmål. I ett fall blev en anmälan i en konkurs handlagd genom dom vid Stockholms tingsrätt efter tio år. Någonting måste vara fel i systemet när ett sådant förfarande får äga rum. Denna kritik gäller såväl handläggande myndigheter, domstolar som lagstiftaren; alla måste samverka till att systemet fungerar utan besvärande tidsutdräkt.

Stockholm och Karlstad i november 2017